

# תעודות

---



## פרוטו־ציונות ומשיחיות בעקבות מכתבו של משה הס אל הרב יוסף נאטונק משנת 1862

ב־7 באוגוסט 1862, זמן קצר לאחר שספרו רומי וירושלים יצא לאור בלייפציג, שיגר משה הס מכתב מאלף לרב האורתודוקסי יוסף נאטונק שישב במערב הונגריה. מכתב זה שמור עתה בארכיון הציוני המרכזי בירושלים בסימול 14, ע' 97. הביוגרף הנודע של הס, ארמונד זילברנר, לא כלל את המכתב באוסף חליפת-המכתבים של הס, *Moses Hess - Briefwechsel*, שיצא בעריכתו ב־1959. לעומת זאת נזכר המכתב בספרו של זילברנר *Moses Hess - Geschichte seines Lebens*, שראה אור בליידן ב־1966 (בעמ' 427-428, בצירוף מובאה קצרה).

נראה לנו שראוי לפרסם מכתב זה במלואו, ולדון בו, בשל עצם תוכנו וגם בשל היותו עדות למצב רוחו ולדעותיו של הס בסמוך להופעת המסה הפרוטו־ציונית שלו. הס כתב את הדברים בימי תקווה וחדרה, ובהנחה שיהדות הונגריה, שהייתה אז כולה אורתודוקסית ובלתי־מחולקת כיתתית, שייכת למסורת היהודית המזרח־אירופית. באותו פרק זמן הסתייג הס עצמו בתוקף מן הרפורמים בגרמניה וגילה אהדה לזרם ההיסטורי־הפוזיטיבי מיסודם של פרנקל וגרץ.

אגב אורחא, בעת הפילוג בקהילה היהודית בהונגריה, ב־1869, סירב הרב נאטונק לנקוט עמדה במחלוקת בין הרוב הנאולוגי למיעוט האורתודוקסי. הוא נותר מסורתי והשתייך לקבוצה זעירה שכונתה *status quo*. בכתביו ודרשותיו התמיד בגישתו היהודית־הלאומית. לפני פרוץ המחלוקת עסק נאטונק בשתדלנות למען יישוב ארץ־ישראל, ואף נשא־ונתן בעניין זה - לבדו מבין כל הוגי־הדעות הקדם־ציוניים - עם השלטונות העות'מאנים בקושטא.

מדבריו של הס במכתב האמור אנו למדים גם על התלבטותו והיסוסיו מפני תהודה שלילית לחיבורו, עד כדי חשש מפני 'מיתת שתיקה', שאכן נפלה בחלקו. אשר לציפיותיו של הס מכתב־עת יהודי במזרח, הדעת אינה נותנת שהוא נמנה עם קוראי המגיד, שיצא אז לאור בתורן שבפרוסיה. מכאן תובן תמיכתו העקרונית בתוכניתו של נאטונק בכיוון זה.

להלן נוסח המכתב בתרגומו (מגרמנית):\*

\* בפיענוח הטקסט נעזרתי ברוזי אבידן וביוחנן מירוז ותודתי נתונה להם.

## לכבוד

אדוני הרב המחוזי בשטוהלווייסנבורג<sup>1</sup>

## מכובדי!

בסיפוק נפשי רב הריני מברך על מכתבו הנלהב, שהוא סימן חיים ראשון מצד יהודים [בעברית, במקור] אמיתיים הקיימים עדיין, השבח לאל, במספר רב במזרח אירופה. אצלנו במערב האירופי קיימים, למצער, אך מעטים, ופחות מכל במערב הגרמני, שאני עצמי מתגורר בו. מזה הנך יכול להסיק את הסיבה לכך שבספרי - שהנך מעריך אותו, דרך אגב, מעל למידה הראויה - נהגתי במורד-לב, מבלי לדרוש מלכתחילה את הכל, כפי שהיית חפץ. המצב היה שונה אילו היה אפשר ליישם את הצעתו המצוינת, דהיינו לייסד כתב-עת יהודי במזרח לקידום התחייה הלאומית לישראל. הספר שלי אינו אלא מה שהצרפתים מכנים בתור ballon d'essai [כדור ניסוי], ניסיון לוודא האמנם הרעיון המשיחי שלנו נתקבל ברצון. מה גם שנאלצתי להבטיח את עצמי מכל הצדדים כנגד גודד אינסופי של מתנגדים, שהיו נאחזים בטעות הזעירה ביותר כדי להכריז עלי כמשוגע, או אפילו היו ממיטים עלי מיתת-שתיקה. אך אין לראות, תודה לאל, את נסיוני ככישלון. כבר רכשתי לענייננו את בית המדרש המלומד מאוד של ברסלאו.<sup>2</sup> דוקטור גרץ ושאר הפרופסורים של הסמינר נוטלים בשקידה חלק במטרתנו הקדושה. הם יתמכו מן הסתם גם בכתב-עת ברוח הצעותיו ולשיתופם בו יש משמעות רבה. על כן אכתוב לברסלאו ואבשר להם פרטים על כך. בעיר זו גר גם המו"ל, בן שבטי, שהוא יהודי [בעברית, במקור]. המו"ל בלייפציג עוסק רק בהפצה. אבקש מן המו"ל שלי בברסלאו, מהאדון רוב. מאי, סוחר ספרים, אשר לא למותר שיכירו גם אישית, שישלח אליו מספר עותקים במחיר מוזל, בכדי שיהיה לאלי-ידו להפיץ את הספר בסביבה שלו.

משמח אותי עד מאוד שהוא מוכן לסייע בהפצת הספר הן בעל-פה והן בכתב, כמובן למען הרעיונות המיוצגים בו, מכיוון שאין בדעתי להשיג כל יתרון אישי מן הכתוב. אדרבה, לו הייתי עשיר, הייתי מדפיסו על חשבוני ומפיצו בזול מאוד או בחינם. מכל מקום, המו"ל יתן לו אותו במחיר סביר, באם יקבל על עצמו הפצה ישירה. כבודו יכול להציע לו שיחשב את המחיר בשליש פחות ממחירו בלייפציג, דהיינו בפלורין אוסטרי (20 הונגריים) במקום בטאהלר הפרוסי.

1. Székesfőhervár-Stuhlweissenburg הייתה קהילה חשובה במערב הונגריה. ראשיתה הייתה במאה ה-13. בשנות השלושים של המאה ה-20 התגוררו בה כ-3,000 יהודים.
2. Breslau, כיום Wrocław שבפולין. ב-1854 נוסד בעיר זו בית מדרש לרבנים בהנהלתו של זכריה פרנקל שההיסטוריון צבי הירש (היינריך) גרץ היה ממוריו החשובים. הס התקרב לגרץ, ביקר אותו בברסלאו ובמשך שנים אחדות ניהל עמו התכתבות ידידותית. נראה כי הס קירב את גרץ אל רעיון שיבת ציון חדשה, אך לא הגיע עמו לכלל הסכמה מלאה בעניין זה.

במה שנוגע לפולחן הקורבנות, הנני תמים־דעים עמו ואף התבטאתי ברוח זו, אם כי נאלצתי לגעת בנושא רק בכדי למנוע בעד השגות אפשריות לגבי הרעיון המשיחי. אגב אורחא, הריני מוכן לוותר על כל הפילוסופים, לרבות על שפינוזה ועל ישו. אמנם בפיתוח השקפת עולמי מצאתי לנחוץ לדון בהם. דבר אחר כבר לא יעניין אותי. התאוריה שווה בעיני אך ורק כמקדמת את המעשה. פרט לכך, שכל אחד יחשוב מה שהוא רוצה. אי־אפשר לשריין את הרוח האנושית לפי הדגם הפרטי. אולם קווי היסוד של האנושות צריכים להגיע להרמוניה אם חפצים להשליט את עידן השלום העולמי. עם בן־חנניה<sup>3</sup> המצב לא כל כך רע כמו שכבודו חושב. לעף<sup>4</sup> הציע לי לפרסם בכתב־העת שלו כל מה שארצה לכתוב. אענה לו בכתב־העת שלו גופא. היום יוצא לדרך המאמר הראשון. שמא עוד נכבוש את לעף לענייננו. לא כדאי להתקיפו חריפות. את עבודתו שלו,<sup>5</sup> שהריני מודה לו עליה, סימתי לקרוא ומצאתי בסיפוק שכבודו אכן נתן ביטוי לרעיון המשיחי, בעמוד 102 שבה.

המצוות המשמעותיות ביותר שכבודו היטיב להבהירן בחיבורו הן השבת, ראש חודש והמילה. אין כלל להתפלא כאשר שני אנשים המסכימים איש עם רעהו ברעיונות העיקריים אף מסבירים באופן דומה את העניינים ואת ההיסטוריה שלנו. אך לעת עתה לא אפתח בביירוים מפורטים, כדי שלא להוסיף ולעכב את תשובתי. השר [בעברית, במקור] שעד כה עמד בצורה מופלאה לימיני במאמצי למען המטרה הקדושה ימשיך גם להבא לקדם את מלאכתנו לטובת ישראל. אדוני הרב מעלת כבודו, הריני מאחל מזל וברכה למעשיו ובתקווה שיוכל בקרוב לבצע את תוכניותיו בקשר לכתב־העת<sup>6</sup> ובציפייה לידיעות שאשמח לקבלן הנני נשאר ברגשי כבוד ובאהבה מקרב לב ידידו הנאמן.

משה הס

בון, 7 באוגוסט 62.

על־פי המען של אדון צונץ בבון.

3. בן חנניה (Ben Chananja) - שבועון יהודי בשפה הגרמנית, שהרב ליאופולד לב (לעף - Loew), רבה של הקהילה הרפורמית בסגד או סגדין (Szeged, Szegedin) בדרום הונגריה, היה המו"ל והעורך שלו. העיתון הופיע בשנים 1858-1867 והשפיע על סביבתו הקרובה.
4. הרב לעף אמנם פרסם ביקורת על הספר רומי וירושלים וכלל בה הסתייגויות לגבי יישוב ארץ־ישראל בימיו, אך לא דחה את הרעיון מכל וכל, ואף אפשר למחבר, כמובטח, לפרסם כתב־ההגנה משלו. ראו בן־חנניה מ־7 ביוני, 11, 18 ו־25 ביולי 1862, ותשובתו של הס בגיליונות של 23 ו־30 באוגוסט, ו־5 בספטמבר אותה שנה.
5. ראו הערה 7 להלן.
6. אשר לכתב־העת, רק כעבור עשר שנים עלה בידי הרב נאטונק להוציא לאור שבועון בשם ישראל־היחידה (*Das einige Israel*). בסך־הכל פורסמו 7 גיליונות של עיתון זה בבודפשט, בחודשים מאי ויוני 1872. לוטה דוגמה מן הגיליון השישי של עיתון זה.

## עוד על משמעות המכתב

לאחר כתיבתו של מאמר זה נודע לנו כי תרגום עברי ראשון של המכתב הופיע בדפוס ב־1956, בתוספת מס' 14 (עמודים 97-98) בספרו של ד"ר דב פרנקל **ראשית הצינונות המדינית המודרנית על־פי מקורות חדשים**, שיצא לאור בחיפה בשפה ההונגרית. הספר הנ"ל מוקדש רובו ככולו לחייו ופועלו של הרב יוסף נאטונק ואין בו שום התייחסות לקשר הרעיוני המיוחד בין הכותב והגממען, פרט להערה הנכונה הבאה: 'הס מצא כי יוסף נאטונק מפרש את הרעיון המשיחי במובן לאומי, כמו שהוא, הס, מפרשו'. אכן, בספרו הראשון של נאטונק, שראה אור בפראג בשנת תרי"ט (1859),<sup>7</sup> ואשר אליו מתייחס הס במכתב המוצג לעיל, כתוב (בעמ' 102) כדלקמן: 'על ישראל מוטלת השליחות הכהנית, שטרם באה לסיומה, ואשר היא פועל יוצא מן ההשגחה, כדי להמשיך בתפארה במצווה עד להתגשמות המשיחית. כשם שישראל נשא לבדו את העול הלא־אכזב של מעייני הישועה, כך הוא יזכה להפיץ את קרן אורה של האמת האלוהית' (תרגום חופשי מן המקור הגרמני).

שנה לפני חליפת המכתבים בין נאטונק והס, פרסם נאטונק בעילום שם - בתור 'אביר עמיאלי, יהודי הנאמן לדתו' - חיבור בהונגרית בשם **המשיח או דיון על האמנסיפציה של היהודים**. כותרת־המשנה של חיבור זה הייתה פרובוקטיבית: 'מחקר המועיל במידה שווה הן ליהודים והן לנוצרים'.<sup>8</sup> למיטב ידיעתנו, החוברת אינה מצויה בארץ. דב פרנקל מצטט קטעים ממנה בספרו **יוסף נאטונק, הצינוני המדיני הראשון, חייו ופועלו**, שהופיע בהונגרית, בחיפה, ב־1953. בעמ' 11 בספר זה מופיעה המובאה הבאה של נאטונק:

אי־אפשר עוד לצפות לנסים [כלומר] שהקדוש ברוך הוא יגאל את ישראל בצורה נסית. היהודים בעצמם חייבים להתחיל בפעולות גאולה ורק אז ניתן יהיה לצפות לסיוע מן הקב"ה ... עלינו לנקוט יוזמה ורק לאחר מכן נוכל לזכות בעזרו.

7. יוסף נאטונק, 'שלושה קמצים - פשר דברי אמת ובאר חידות חכמים יפרדו לשלושה ראשים', פראג, שנת תרי"ט לפ"ק, על־פי פנקס יהודי הונגריה. המחבר היה אז רבה של קהילת יאסבארדן. שמה הלועזי של החוברת הוא *Schlosche Kmozim* אך הביאורים הודפסו כולם בגרמנית. פרט לחיבור **המשיח** - שהופיע ב־1861 - שאר כתביו העיוניים של נאטונק הופיעו בגרמנית.
8. שם החיבור מטעה במידת־מה. עיקר הדיון של נאטונק הוקדש להוכחת טענתו שבעצם אין טעם לדון באמנסיפציה של היהודים, משום שזו אינה אפשרית בכלל בגולה וממילא אין בה משום פתרון לבעיית היהודים. החוברת הוחרמה, ככל הנראה, בהתערבות הממסד היהודי ולכן נעשתה נדירה ביותר. בגין החיבור הזה ועמדתו העקיבה למען אחדות ואי־פילוג ביהדות הונגריה, סירבה קהילת בודאפשט הגדולה לקבל את נאטונק כדרשן. אחרי שובו ממסעו לקושטא, הוא התקשה למצוא משרת רב בכל קהילה שהיא ונאלץ לעסוק במסחר, ללא הצלחה יתרה. כן הוסיף לעסוק בכתיבה וכמקצת גם במו"לות.

בספרו האחרון של נאטונק, מדע ודת, שהופיע בגרמנית בבודפשט ב-1879,<sup>9</sup> אנו שבים וקוראים כי לדעתו אין 'אתחלתא דגאולה' ללא מעשי אדם, ולכן הוא פוסק כי 'על-פי צו אלוהי מתפקידו של ישראל לפעול [בכיוון זה], ויותר מכל עם אחר, גם למען ההתפייסות האנושית, לטובת האיחוד בין העמים'.

הפרטים הנזכרים לעיל מדגישים את הקרבה הרעיונית בין הס ונאטונק ומספקים רקע למסקנתנו הבאה. המגעים בין שני האישים התבססו על שני עיקרים:

1. בראש וראשונה אמונתם ושאיפותיהם המשיחיות בכלל, ודבקותם בשיבת ציון העכשווית, ללא דחיית הקץ (מה גם ששניהם סברו כי אפשר להגשים את הרעיון המשיחי בעולם הזה).

2. שניהם התעניינו מאוד במדעי הטבע ואף עסקו בהם במידת מה (שניהם גדלו ופעלו במעגל התרבות הגרמנית,<sup>10</sup> אף שהרב נאטונק היה שייך ליהדות ההונגרית בכל רמ"ח איבריו).

ועם זאת, יש הבדל ניכר בין משה הס, שחייב את ההתיישבות היהודית בארץ-ישראל וסייע לדורשי ציון במגעייהם עם אנשי כ"ח בפריז (בין השאר, בתרגום תזכירים מגרמנית לצרפתית וכיו"ב), אך ייחד לכך מקום שולי בלבד בעיסוקיו המעשיים, לבין הרב נאטונק, שקם ועשה מעשה.

על אף כל ההסתייגויות מצד ראשי כ"ח, הוא זכה לברכת הדרך, שהתבטאה גם במכתבי המלצה מן הרב אליעזר איזידור, רבה הראשי של צרפת, מאלברט כהן ומאישים אחרים, וללא ספק אף במקצת תמיכה כספית. באביב 1867 יצא לאיסטנבול.<sup>11</sup> היא ניהל שם משאומתן עם ראשי 'השער העליון' (ה'פורטה'). הוא שוחח עם פואד פחה, הוויזיר הראשי (למעשה, ראש ממשלה), ועם עלי פחה, שהיה אז שר החוץ. נאטונק הכין תזכיר בגרמנית, שאינו בידינו, למרבה הצער. עם זאת ידוע שמשמך זה הוגש למדינאים העות'מאנים האמורים בתרגום צרפתי, מעשה ידיו של הבנקאי יצחק רפאל סראי-סרווי (Servi). מתן התשובה לנאטונק נדחה, בנימוק שהסולטן עבדול עזיז נעדר מהבירה. הוא שהה בפאריס לצורך ביקור בתערוכה העולמית. כאשר שב

9. להלן הכותרת של הספר: J. Natonek, *Wissenschaft - Religion, Eine pro - und contra*

*Beleuchtung des Materialismus*, Budapest 1879, 151 Seiten

10. נאטונק למד תורה בנערותו אצל הרב אהרון פאלוטה, רבה של זאגרב, בירת קרואטיה, בישיבות מוראביה וכן אצל הרב נחום טריבטש בניקולסבורג (כיום מיקולוב). בכל המקומות הללו למד גם לימודי חול בשפה הגרמנית.

11. בדרך התעכב בעיר רוסה (רושצ'וק) בבולגריה ועל כך מלמדת עדות ישירה בכתבה משם, שפורסמה בהמגייד (גיליון 7, עמ' 44), וזה לשונה: 'אך נודע ליהודי רוסה מטרת נסיעתו, התחילו נוהרים אליו יום יום וקיבלוהו מתוך שמחה וסבר פנים יפות ולא הניחוהו להוציא כסף מכיסו כל ימי היותו ביניהם וגם שכרו מרכבת הקיטור מרוסה עד ורנה מהלך יום אחד'. בעת מסעו של נאטונק לטורקיה, סיים הס את תרגום הכרך השלישי מספרו הגדול של היינריך (צבי) גרץ דברי ימי עם ישראל, מגרמנית לצרפתית. הספר יצא לאור באותה שנה בפאריס בשם סיני וגולגותא.

לקושטא, והיה אמור לקבוע עמדה לגבי פנייתו של נאטונק - לפי ההבטחה הרשמית העות'מאנית - פרצו מהומות באי כרתים וכל הגורמים בממשל היו עסוקים בהן בעדיפות ראשונה. מלבד זאת, הרב נאטונק חלה ונאלץ לשוב להונגריה. המידע על ניסיון דיפלומטי קדם-ציוני תמים זה הוא מצומצם, אך עצם הניסיון מסמל את המעבר האטי מחיבת ציון בעלמא ומנסיונות כושלים, כגון החברה של ד"ר חיים לוריא בפרנקפורט שעל נהר האודר, דרך מאמצייהם של הרבנים קלישר ואלקלעי,<sup>12</sup> אל הציונות המאורגנת, משנות השמונים של המאה ה-19 ואילך. יש לציין שהרב יהודה אלקלעי היה הראשון מבין דורשי ציון שעלה ארצה, והרב נאטונק היה בשעתו היחיד מביניהם שניסה ליצור מסד פוליטי חיצוני להגשמת הרעיון הלכה למעשה.

12. תוך כדי המתנה לשובו של הסולטן, הריץ נאטונק מכתב לרב י' אלקלעי, ותגובתו הנלהבת של זה ראויה לעיון, קל וחומר בשל היותה התייעוד היחיד של שליחות זו. המכתב הועתק מהמגיד - ראה תעתיק בנספח.



## נספח 1

הועתק מן העיתון המגיד, גיליון מס' 28, 17 ביולי 1867, עמ' 219 (ב). תחת הכותרת 'עסטרייך' הופיעה שם כתבה בזו הלשון:

סעמלין, ראש חודש תמוז תרכ"ז.

לידידינו הרב המגיד שלום וכל טוב כי"ר [אמן כן יהי רצון].

בשבוע שעבר קיבלתי מכתב מהרב ר' יוסף נאטוניק הי"ו [השם יחיהו וישמרהו], מקונסטנטינופול 10 סיון, מבשר ואומר דיברתי עם השר הגדול פואד פאשה, ועם השר הראשון עלי פאשה יר"ה [ירום הודו], והבטיחוני שהם יעזרונו בכל מאמצי כחם כי"ר.

בזה השבוע הגעני דמ"ע [דמרי עלמא] 'גורנאל ישראלית' בלשון ספרד היו"ל [היוצא לאור] בעיר קונסטנטינופול, גיליון 591. ט"ז סיון, כתב וז"ל [וזה לשונו]: הרב ר' יוסף נאטוניק בא הנה בשליחות החברה הק' [הקדושה] י י ש ו ב ב א ר ר - י ש ר א ל רשיון מאת אדוננו השולטן יר"ה [ירום הודו], ליישב את ארצנו הק' לקיבוץ פזורים לעבוד את האדמה, לייסד בתי מלאכות למען יוכלו להתפרנס מיגיע כפם, יושבי הארץ והבאים לשכון בארצנו, ולא יקחו עוד חרפתם רעב בגויים. הרב נאטוניק נר"ו [נטריה רחמנא וברכיה] הציע את התעודה אשר לו לפני הרב הגדול יקיר גירון יש"ל [יהי שמו לעולם], והרב נר"ו שלח אותו עם יקירי העדה אל השר הגדול פואד פאשה יר"ה. והשר קיבל אותו בסבר פנים יפות. והרב נאטוניק נתן בידו את מכתב הבקשה, ואת המכתבים שהביא מגדולי ישראל ומצירי המלכים, וכאשר קרא השר את מכתב הבקשה, השיב בפנים מאירות: בטחתי כי אדוננו השולטן ימלא משאלותיכם לטובה. אבל צריך להציע הדברים בשולחן העצה. ויועצי המלכות יראו איך ומה לעשות. ובקרב ימים לא כבירים תקבלו התשובה מה שיצווה אדוננו השולטן, אלוהינו מלך העולם יטה את לב המלכות עלינו לטובה כי"ר.

כתב הרב נאטוניק, מוכרח אני להתמהמה עד שוב בשלום אדוננו השולטן מפרז.

ה' ישמרהו ויחייהו ואשרי הארץ כי"ר.

נאום העבד יהודה ב' [בן] שלמה חי אלקלעי הי"י [השם ירחם] ס"ט.

2 נספח

№. 6.

№. 20. Juni 1872 (5632).

1. Jahrg.

# Das einige Israel.

Organ zur Einigung Israels (Wöchentl. 37, 19.) וְהָיָה אֶחָד בְּיָדֵי

und

Wahrung seiner religiösen Wahrheiten.

Redacteur u. Herausgeber: Rabbiner Josef Natonek

Man pränumeriert bei der Administration: große Zeit-Blatte №. 17, oder mittelst Postanweisung: Monatsjährig 6 R., halbjährig 4 R., vierteljährig 2 R., per Lebere 1 R. 50 Kr. Beiträge und Correspondenzen sind zu richten an die Redaction: Große Zeit-Blatte №. 17

Inserate: Die Zeitzeile ober deren Raum 4 R. erkläre Stempelgebühr. Bei wiederholter Inserirung bedeutend ermäßigt. Bestellungen besichere die Buchhandlung der Gebrüder Rosenbergs in Pest, Universitäts-Gasse №. 2.

Inhalt: Pränumerations-Einladung. Leitartikel: Die Judenfrage und die Journalistik. — Heber Kloud (Kultur). — Ung. Kloud (Ersiederung). — Correspondenzen: Von einem Mitarbeiter (Novotackas (Bladreal)). — Krem. — Zeit. — London. — Paris. — Zeitungsnachrichten. — Ein Rundschreiben. — Briefmappe. — Interim.

Das einige Israel - העיתון הפרה-ציוני שיצא לאור בהונגריה בשתי שפות, בעריכת הרב נאטונק.

meine Antwort auf einige vorzugesagte. Ich, der ich selbst  
auf mich selbst mindestens zwei Jahre wirken für eine halbe  
Jahr nicht ist, wird auf seinem neuen Grundsatz  
für Kunst zu finden, nicht, in vielen Vorarbeiten  
ist Ihnen, insbesondere von Bladreal, auf zu Ihnen  
wirkten. (Wohl in) Regime überbringen auf, und sich  
ist, dass Sie planen, mit der Zeit, sich nach wählbar  
ist. Ihre Vorarbeiten werden mir sehr sehr ungenügend  
sein, und in dem Zusammenhang, welche ich auf und den  
größten Aufregung und ungenügend. Ich bin  
Bonn, 17. August 69. Ich sage Ihnen herzlich  
Moras Kloud

pm. adresse Herrn Lintz  
in Bonn.